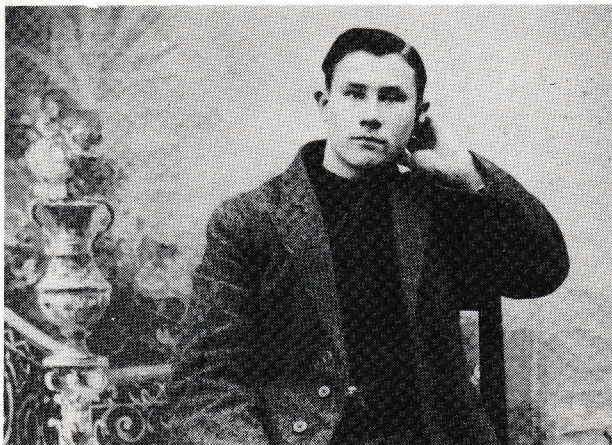

VIIVI VUORISTO: Erään vienalaispojan elämävaellus

Issakan Huotin Santeri, Suomessa nimenä on Aleksis Kujala. Kuva v:lta 1923.

I osa Lapsuus Tollonjoella

Kuivajärveläinen Moarie Karhuni on sanonut kertoessaan professori Pertti Virtarannalle elämänsä vaiheita, että ne ovat olleet kuin vierivä kivi maantiellä: kun ken potkasou, niin se vierii eteenpäin. Emmeköhän me itse kukin voine sanoa samaa omasta elämästämme. Kohtalo vain antaa toisille hellempää, toisille kovempia potkuja.

Kun Issakan Huotin Santeri näki päivänvalon Tollonjoen Nekkalan törmällä, niin tuskinpa osattiin edes arvailakaan, millaiseksi hänen elämänsä sittemmin muodostui. Santerin elämänkulkua seurattaessa voi samalla seurata hänen kotiseutunsa ja koko Vienan Karjalan vaiheita. Samat tapahtumat, jotka muovasivat asioiden kehityksen Vienan Karjalassa, vaikuttivat ratkaisevasti myös Nekkalan Santeerin elämänvaiheisiin.

Issakan Huotin Santerin heimo oli alunperin elänyt Vuokkiniemen pokossalla, mutta kai asuinsijat kävivät siellä ahtaiksi. Siihen maailmanaikaan perheet olivat suuria. Jos oli useita poikia, niin näiden vartuttua ja perheellistyttyä, täytyi hajaantua yhteisestä pesäpaikasta. Tapahtui suuriero.

Niinpä nytkin. Issakka lähti nousemaan pokossalta etelästä virtaavaa jokea ylöspäin. Naapurit utelemaan: Kunne loitos sie mänet? Kuhan männä tollotan, vastasi Issakka. Tästä lausumasta joen sanotaankin saaneen nimensä; sitä alettiin sanoa Tollonjoeksi ja kylää, joka aikojen vierieissä sen rannalle muodostui, nimitettiin samannimiseksi.

Issakka sroji pirtin joen rantaan mukavannäköiselle törmälle. Paikkaa ruvettiin kutsumaan Nekkalan törmäseksi. Naisekseen hän toi Kaukon Moarien Kivijärven Ilvesvuaran Kaurosesta.

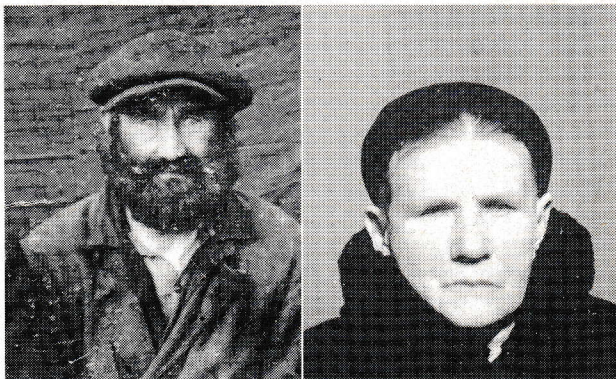
Issakalla oli poikia ja tyttäriä, mutta kyllä joen rannoille mahtui asuttajia. Pirttejä nousi kuin sienä sateella. Pojat niitä nostivat, tyttäret katosivat tuaton koista miehelään. Issakan uuvuttua isännäksi nousi hänen poikansa Huoti, joka haki naisekseen, hutunkeittäjäkseen Vuokinsalmen Siitarista Karhusen Hotein ja kivijärveläisen Tatjana Lesosen tyttären Annin. Tämä Anni tunnetaan runonlaulaja

Anni Denisovina. Hänen kasvonpiirteensä ovat tulleet meille tutuiksi kuvanveistäjä Nina Sailon muovaamana.

Huotille ja Annille siunautui yksitoista lasta, joista nyt puheena oleva poika oli kolmas järjestyksessä vanhimmas-ta päästä.

Siihen aikaan, vuosisadan alkukymmenellä Vienan Karjalassa elettiin vielä rauhan kultaista aikaa. Oli lämmin pirtti asuttavana, ympärillä oman heimon raivaamat pellot, pellon alla kalaisa ranta. Tuatto oli uuttera, muamo vielä uutterampi. Santeri kertoi, miten muiden noustessa aamulla makuulta muamo jo tuli pyydyksiä kokemasta Usniekkalammesta kesselillinen täynnä kaloja. Tuatto hankki leivänlisuketta mm. rahdinajolla.

Santeri pääsi kerran kuusivuotiaana erälle tällaiselle matkalle tuaton kera. Silloin tie vei heidät aina Iisalmelle asti. Oi, oi kuin on maailma suuri ja ihmeellinen, mielti Santeri kuorman päällä keikkuessaan.

Issakan Huoti Vuokkiniemen Tollonjoelta ja Anni Karhuni Vuokinsalmesta (Huotin vaimo).

Tällä matkalla sattui Santerille ihmeellinen tapaus, joka on pysynyt mielessä vanhuuteen saakka. Tapahtui seuraava: Iisalmelta matka jatkui Kiuruvedelle, missä yövyttiin erään kauppiaan pirtissä. Iltapuhteella kauppias itse tuli puhuttelemaan isää ja poikaa. Kuultuaan, ettei poika omistanut ainuttakaan kirjaa, puhumattakaan, että olisi taitanut lukeakaan, kauppias lahjoitti hänelle raamatun ja aapisen. Vielä hän iltamyöhällä opetti pirtin pitkän pöydän ääressä Santerille suomalaisia aakkosia. Sittemmin nuo muistot jäivät sodan jalkoihin ja hävisivät sille tielleen.

Olisipa hauska tietää, kuka oli tämä hyväsydäminen ja valistusta harrastava kiuruveteläinen. Keitä lienee noina aikoina, vuoden 1910 vaiheilla ollut kauppiaina tuolla paikakakunnalla. Itse olin ihmeissäni kuultuani näiden rahdinajajien matkareiteistä. Olivatko tiet siihen aikaan niin mutkalliset, että Iisalmesta Kajaaniin täytyi Kiuruveden kautta kiertää vai oliko niin, että Issakan Huoti toi Iisalmesta rahnikuorman Kiuruveden kauppiaille. Santeri-pojalle tuosta matkasta jäi joka tapauksessa elämän kestävä kaunis muisto.

Möhemmin, seitsemän vuotta täytettyään Santeri kävi kaksi luokkaa venäläisten perustamaa utsiilitsaa, koulua, mutta eivät ummikkovenäläisen opettajan tankkaukset pysyneet Karjalan lasten päähän.

Vas. Issakan Huotin ja Anni Tenisovan tytär Outi, asuu Neuvostoliitossa. Mokkein Savatei Vuokkiniemen Tollonjoelta, Santerin lapsuuden ystävä. Tuli Suomeen 1922, kuoli Kauhajoella. Oik. Nekkalan Iivana (Tenisoff) kauppias Vuokkiniemen Tollonjoelta, Santerin tiät, kuoli Kauhajoella.

Niin vuodet vierivät ja elämä jatkui. Aineellisessa mielessä se ei hääppöistä ollut, ei ainakaan nykyajan ihmisen näkökulmasta katsottuna, Santerin kertomasta päätellen samanlaista kuin omassa kotikylässäni Kivijärveissäkin. Sitten ajaututtiin oikein ojasta allikkoon: alettiin näet rakentaa vienankarjalaisille paljon onnettomuutta tuonutta Muurmannin rataa.

Vienan-Karjalasta lähdettiin sinne joukolla töihin. Tollonjoeltakin lähti jokainen, joka kynnelle kykeni. Vuonna 1917 lähti Santerikin, tuohon aikaan noin 14-vuotias miehenalku tuattonsa kera matkaan. Asia oli kai niin, että isä otti pojan mukaan ratokseen ja olihan kotona sitten yksi suu vähemmän syömässä.

Loppusyksystä matkattiin suureen Klondykeen suuria rahoja keräämään. Mutta unelmat ovat aina unelmia ja arki on aivan toisenlainen. Niin tässäkin tapauksessa. Matkalaisemme suunnistivat kohti Enkijärveä Kannanlahden suunnalle. Siellä tiedettiin olevan karjalaisia töissä ja olipa omaa heimoakin. Kävi niin ettei tällä retkellä suuresti vaurastuttu, mutta talvi tultiin toimeen ja taisi jäädä joku kopeikka tuaton kormanon pohjalle. Palattiin kotiin ja katso! Nekkalantermäsellä nousi kotipirtin piipusta savu toivottaen odotetut tervetulleiksi kotomaille. Matkalaisemme kiittivät Luojaansa, että ehjin nahoin päästiin miesten syöjiltä sijoilta. Monet jäivät sille tielleen. Toiset sortuivat tauteihin, toiset jäivät meren rantaan kuka mitään työtä ta ruokoa etsimään. Näin oli laskettu alku ns. Muurmannin legioonan ja Otruatan muodostumiselle. Vuonna 1918 karjalaiset vielä unelmoivat suuria unelmia. Uskottiin sen päivän nousevan, jolloin vuosisatainen kirus kirpoaa ja valkeus koettaa Vienan heimolle. Mutta voimat olivat vähäiset. Ei hiidenlukot niin vain auenneet. Ryskyen Jäämeren vihainen puhuri pyyhkäisi yli Vienan maiden. Jääkausi vallitsee nyt poloisilla runon mailla ja laululintuset ovat kuolleet.

Näille äskenmainituille otruatalaisille ja legioonalaisille englantilaiset ja punaiset lupasivat yhtä hyvää ja toista vielä parempaa ja niin heistä tuli maansa ja heimonsa pettäjiä. Juuri nämä mansikkapurkkien ja vehnäjuhosäkkien perässä juosseet tietämättömät raukat, heimonsa pettäjät,

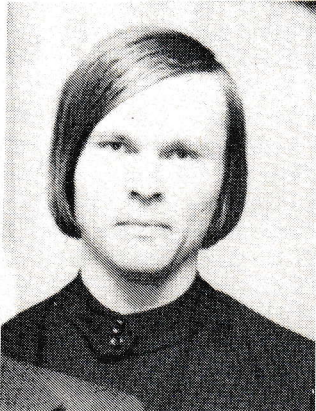
hyökkäsivät Vienan rauhallisiin kyliin tappamaan naapureitansa ja omia veljiään. Myöhemmät tapahtumat tiedämme hyvin. Nekkalan Santeri oli näiden tapahtumien aikana 1918 syksyllä vähän yli 14-vuotias. Santeri ei tiedä varmaa syntymäaikaansa. Hän näki omin silmin tapahtuneet tosiasiat.

Saatuaan englantilaisilta aseita otruatalaiset lähtivät etenemään Vienan Kemistä kohti Karjalan sydänmaita. Kovimmat rytkät käytiin Vuokkiniemen seudulla. Tollonjoki on noin 10 kilometriä Pokossalta syrjässä, ja Nekkalantermä sijaitsi ja sijaitsee kai vieläkin, kylän Pokossan puoleisessa päässä. Otruatalaiset tulivat poikkimaita, selkosia myöten eikä rauhallinen kylä tietänyt tulijoista mitään. Kylä eli rauhaisaa peunniekkahuomenesta. Pokossalta oli tullut ihmisiä melskettä pakoon pieneen syrjäiseen kylään. Kukaan ei tietänyt mikä oli edessä.

Mutta kertokoonpa Santeri itse näistä tapahtumista: ”Olin kotona Nekkalassa rauhallisena pyhäamuna. Olimme sopineet toisten poikain kera, että joutessamme harjoitteleme urheilua. Siinä mielessä menin joen poikki lapsuuden ystäväni Mokkein Savatein luo. Sinne tuli toisiakin poikia ja kertoivat, että punaiset olivat tulleet kylään ja ampuineet Ortjon ja Kormilan välisen tien varressa olevaan hiekkakuoppaan ihmisiä. Tämän jälkeen ei enää puhuttu urheilusta.

Uteliana lähdimme suojavaikkoja kierrellen haudalle. Näky oli kauhea. Emme uskaltaneet vähään aikaan virkkaa mitään toisillemme. Ruumiit oli jätetty siihen mihin olivat kaatuneet ammuksen osuttua. Jotkut olivat avojaloin. Kauhistuneina lähdimme pakoon, mutta tupsahdimme kahden legioonalaisen syliin. He olivat lapiot olalla matkalla nähtävästi hautaamaan ammuttuja. He ottivat meidät kiinni ja veivät Ortjon taloon, jossa oli kai esikunnan tapainen. Siellä meitä kuulusteltiin. Kyselivät vanhemmista, muista Tollonjoen asukkaista, ketä oli tullut Pokossalta kylään jne. Sitten meidät vietiin pirtin penkille istumaan. Kuulimme kuinka kamarissa haasteltiin, ettei poikia saa päästää kylälle levittämään tietoa tapahtumista. Siihen sattui tulemaan serkkuni, Tiätän Mikko ja hän sai meidät pois

Bysantin kirjallisuus uusimman tutkimuksen valossa

Jarmo Hakkarainen

Bysanttia koskeva tutkimus kukoistaa tämän päivän läntisessä maailmassa ja jatkuvasti ilmestyy useita Bysantin historiaan liittyviä aikakauskirjoja. Vuosittain pidetään myös eri puolilla Eurooppaa bysantologien kokouksia. On kuitenkin hyvä muistaa, että vuoteen 1892 saakka Euroopassa ei ilmestynyt ainoatakaan (Karl Krumbacherin toimittama "Byzantinische Zeitschrift"

ja vei kotiin. Tämä samainen serkku kaatui vielä samana iltana Vuokkiniemen taistelussa. Tänä surullisena aamuna oli Tollonjoella ammuttu paljon viattomia ihmisiä."

Seuraavat tollonjokelaiset Santeri ainakin muistaa nähneensä ammuttuna kuopassa: Ortjon Kallen, joka oli Tollonjoen osuuskaupan perustajia ja eläessään teki paljon tikkylänsä hyväksi. Lisäksi hän oli tuntenut ammuttujen joukossa Simon Iivanan ja Nauman Riijon. Nämä olivat ikämiehiä. Vielä muistaa Santeri hiekkakuopassa venyneet melkein hänen ikäisensä Pentan Puavilan ja Iutan Puavilan.

Karjalan retkellä vuonna 1918 ollut Lauri Kivinen täydentää murhattujen luetteloa kirjassaan Karjalan puolesta (ilm. 1919, sivulla 147), että murhattujen joukossa olisivat olleet vielä seuraavat: Jenni Mattinen sai ainakin surmansa, Petter Denisoff poikansa kera, Jaakko Ivanoff, Vasili Remsujeff, Yrjö Rettijeff ja Mattinen (ristimänimeä ei mainita). Murhattuja sanotaan olleen useampiakin, mutta nimistä ei ole selkoa.

Ilmari Kianto puolestaan muistelee näitä Vienan-Karjalan tapahtumia kirjassaan Suomi suureksi Viena vapaaksi sivulla 225 näin: Rintama-asiat kehittyivät huippuunsa, Vuokkiniemen ankaraan ja veriseen piiritykseen on katsottava Vienan-Karjala menetetyksi. Punaiset ovat hyökänneet kaikkiin rajakyliin ja Vienan-Karjalassa on alkanut kaikille kansallismielisille erämaavaellus. Kymmeniä vienalaisia on murhattu — varsinkin vuokkiniemeläisiä — ja mikä kauheinta, Vienan naitiakin on raa'asti tapettu. — Poissa ovat tässä kirjassa mainitut Jaakko Ivanoff, surmattu on Petter Denisoff, nuorukainen Yrjö Rettijeff. — Ja niin katosi kaunis unelma.

(Jatkuu)

alkoi ilmestyä Münchenissä v. 1892) Bysanttia koskevaa aikakauskirjaa.

Bysanttilaisuuden tutkimus alkoi Euroopassa 1600-luvulla, mutta aina 1800-luvun lopulle saakka se oli nähty osana Rooman imperiumin tai hellenismien historiaa. Bysanttilainen kirjallisuus tiedostettiin noina vuosisatoina kreikkalaisen, myöhäishellenistisen kirjallisuuden jatkeena. Bysanttilainen taide, jota ei ollut helppo sitoa kreikkalais-roomalaiseen esihistoriaan, oli paljossa vähätelty, jopa suorastaan unohdettu aina 1800-luvun lopulle saakka läntisten tutkijoiden parissa. Tämä asenteellisuus on nyt väistynyt. Bysantin historia ja kulttuuri on viimeisten vuosikymmenien läntisissä tutkimuksissa selvästi erotettu itsenäiseksi kokonaisuudeksi niin ajan kuin paikankin suhteen.

Tutkijat ovat alkaneet ymmärtää, että bysanttilaisilla oli omat eettiset ja esteettiset arvonsa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö bysanttilaisella kulttuuritraditiolla olisi ollut juurensa antiikin historiassa yhtä lailla kuin sillä oli yhteyksiä itään, länteen ja pohjoiseen. Mutta miksi niin monet tutkijat tuntevat tänä päivänä kiinnostusta Bysantin historiaa ja kulttuuria kohtaan? Yksiselitteisen vastauksen antaminen on luonnollisesti vaikeaa jopa harhaanjohtavaa. Arvostettu mutta samalla kiistelty saksalainen bysantologi Hans-Georg Beck toteaa, että eräänä syynä on läheinen "elämänmalli" aikamme nykyaikaiselle ihmiselle. Antiikin historia on sen sijaan Beckin mukaan saavuttamaton "malli" tämän päivän ihmiselle. Beckin Bysantti oli tietysti mielessä rappeutunut, dekadenttinen, mutta "sen rappio oli arkipäiväistä, kovaa leipää ja vähän huveja..." (vrt. H. G. Beck, *Bysantinisk heute*, Berlin ja New York, 1977, ss. 31—3). *Das Byzantinische Jahrtausend*, Munich, 1978, s. 13). Vaikka tämä Beckin väite tuntuukin selkeältä on paikallaan tarkastella tätä kysymystä hieman tarkemmin.

Ensiksi meidän on syytä kysyä, oliko antiikin Kreikan ihmiskuvan ihanteena saavuttamaton sankarimyytti, josta puuttui tyystin nöyryyden käsitys. Vaikka esimerkiksi Homeroksen epiikassa ilmenee mitä selkein urhoollisuuden ihailu, eivät jokapäiväisen elämän todellisuuteen liittyneet "mallit" ole vieraita antiikin kreikkalaiselle kirjallisuudelle. Olisi järjetöntä väittää, etteikö kreikkalainen historioitsija ja filosofi Plutarkhos (n. 46—120) olisi ollut nöyryyden runoilija. Näin ollen ei ole perusteltua sivuuttaa nöyryyden ja rappion piirteitä, kun tutkimme antiikin Kreikan historiaa ja kulttuuria.

Bysantissa taas ei ollut vain "nöyryyttä" vaan myös Bysantille ominaista urheutta ja marttyyriutta, jota bysanttilaiset osoittivat puolustaessaan kristinuskkoa vihollisten lakkaamatonta vainoa vastaan. Urhoollisuudessaan bysanttilaiset ovat antiikin Kreikan sotilaitten veroisia.

Antiikin maailma lähestyi ihmistä klassisen esikuvan ja ikuisen idealismin näkökulmasta. Bysanttilainen maailma tarkasteli ihmistä nöyryyden ikuisena symbolina. Bysantti on tänä päivänä mielenkiinnon kohteena,

VIIVI VUORISTO:

Erään vienalaispojan elämänvaellus

Issakan Huotin Santeri eli Alekski Kujala 1927. Kuvan otti Kauhajoella opettaja Porkkala.

II osa Melskeiset vuodet

Niin sitten koitti Vienan-Karjalalle ns. Otruatan aika. Siltä varalta, ettei tämä asia ole kaikille lukijoille tuttu, lie-nee parasta lyhyesti selvittää taustaa. V. 1918 perustettiin Vienan Kemissä nuorista karjalaisista miehistä sotilasosasto, joka sai nimekseen Ensimmäinen karjalainen joukko-osasto. Sen päälliköt olivat karjalaisia, vain korkeimmat upseerit olivat englantilaisia. Toinen joukko-osasto oli pohjoisempina ns. Muurmannin legioona (Tokoi ja englantilaiset).

Otruatan aika muodostui karjalaisille vaikeaksi. Olot kävivät levottomiksi ja ennen muuta ruuasta tuli huutava pula. Elintarpeita soudettiin Vienan Kemistä, mutta hankalan matkan takia niitä ei saatu tarpeeksi. Niin sitten keksittiin lähettää nuorukaisia ja tyttöjäkin ruuan luo Vienanmeren rannikolle Kemin kaupunkiin.

Kertomuksemme sankarikin joutui syksyllä 1918 tälle matkalle. Jokea laskettiin alas Vienan Kemiin, missä retkeiläiset aluksi majoittuivat kansakoululle. Sieltä heidät jonkin ajan kuluttua koottiin kuuden kilometrin päähän Popovan saarelle, joka siihen aikaan oli Kemin satama.

Popovan saarella oli eräänlainen koulutuskeskus, missä tulijat majoitettiin parakkeihin siten, että miesväki majaili toisessa päässä, naisväki toisessa. Itse asiassa ei voi oikein puhua miehistä ja naisista, vaan paremminkin pojista ja tytöistä, sillä iältään tämä joukko oli keskimäärin 15—17-vuotiaista.

Pojille annettiin englantilaiset sotilasvaatteet ja aseet. Heistä alettiin kouluttaa sotilaita. Harjoituksia pidettiin joka päivä ja komentokielenä olivat karjala ja venäjä. Oli pa tällä osastolla oma nimensäkin, Udarnoj pataljon eli nuorisopataljoona, miten tuon sitten suomeksi kääntäkin.

Karjalaistytöt puolestaan siivosivat, keittivät ruokaa ja toimittivat jokapäiväisiä talousaskareita. Vapaa-aikana käytiin Kemin kaupunkia katselemassa. Tapasipa Santeri siellä isänsäkin.

Seuraavana keväänä kelirikon aikaan, muistelee Santeri, heidät siirrettiin Popovan saarelta sisämaahan Usmanan kylän pohjoispuolisille soille. Majapaikkana olivat nyt suuret peltiparakit ja komento sama kuin aikaisemminkin.

Näin päästiin kesään 1919. Sitten eräänä aamuna ei tavannukaista herätystä kuulunutkaan. Pojat heräilivät omia aikojaan ja ihmettelivät, mitä nyt mahtoi olla tekeillä. Pian havaittiin, että koko päällystö oli lähtenyt tienensä, hävinnyt kuin tuhka tuuleen. Aikansa siinä uutta tilannetta ihmeteltyään Santeri ja joukko toisia poikia päätti lähteä pyrkimään kohti kotiseutua. Reput pakattiin täyteen vaatteita ja ruokaa. Englantilaisten kunniaksi on sanottava, että hyvät varusteet he olivat alokkailleen antaneet, jopa kaksi paria kenkiäkin, mikä köyhistä karjalaispojista oli suorastaan yllleistä. Aseet jätettiin lähtiessä paikalleen kasarmeihin ja sitten suunnistettiin poikkimaitse kohtu Usmanaa.

Usmanankoski oli, kuten kaikkialla Vienan-Karjalassa tiedettiin, niin äkäinen, ettei sitä voinut veneellä laskea. Kosken yläpuolelle olikin sen vuoksi muodostunut veneille tilava satamapaikka. Kun pojat ehtivät Usmanalle saakka, niin ilokseen he huomasivat kosken rannassa useita veneitä Vuokkiniemeltä saakka. Eri kylistä kotoisin olevat pojat pääsivät nyt heimolaistensa ja omakyläläisten veneisiin ja niin kotimatka alkoi. Aikanaan sitten kolahti veneen kokka Vuokkiniemen pokossan rantaan ja siitä Santerilla oli enää kuutisen kilometriä Tollonjoen Nekkalan törmäselle.

Tällä välin Vienan-Karjalaan oli tullut Venäjältä päin Suomesta sinne vapaussodan jälkeen paenneita punaisia. Nämä alkoivat nyt isännöidä Karjalassa ja ahdistella varsinaisia asukkaita. Tilanne kiristyi ja elämä kävi levottomaksi. Tuon tuostakin sattui vangitsemisia ja muita kärkeämiä. Tämä kehitys johti kansannousuun, jossa pari tuhatta karjalaista ja muutama sata suomalaista vapaaehtoista valtasikin lähes koko pohjoisen Vienan-Karjalan. Vihollisen ylivoima pakotti karjalais-suomalaiset joukot kuitenkin perääntymään vuodenvaihteeseen mennessä.

Kansannousu oli, kun katsomme sitä Issakan Huotin Santerin, 17-vuotiaan pojan näkökulmasta ja hänen muistamanaan vähäpätöinen kärhämä, mutta juuri sellaisena se ehkä antaa herkimmän kuvan tuosta Karjalan vapauden viimeisestä leimahduksesta ja tapahtumista, joihin liittyi paljon surua ja tuskaa.

Eräänä myöhäissyksyn päivänä 1921 Santeri kuuli Tollonjoelle ammuskelua ja meteliä pokossalta päin. Hän päätti lähteä katsomaan, mitä oikein oli tekeillä. Perille päästyään hän tapasi tuttuja nuoria miehiä, jotka kehoittivat häntä menemään pravlenjaan kirjoittamaan nimensä ja liittymään, miten tuon sanoisi, kansallisiin karjalaisiin.

Santeri tuumi mielessään, että kun olot ovat jo menneet sekaisiksi, niin samapa se, missä sitä on, tuli toisten mukana kunnantalolle ja kirjoitti nimensä paperiin. Värvääjät aluksi epäillivät, tokko noin nuoresta poikasesta on sotijaksi, mutta toiset vakuuttivat, että kyllä poika on ennenkin asetta käsitellyt ja ollut jopa Muurmannin legioonassakin.

Viimeinen taistelu Tiirovaarassa. (Kuva teoksesta Heimokirja 1924)

Näin Santerista tuli tuon viimeisen kahinan osanottaja. Ennenkuin joukot lähtivät kohti Uhtuaa — Vuokkiniemi on vallattu vähän aikaisemmin — Santeri käväisi kotonaan Tollonjoella. Siellä vanhemmat olivat kai sodan melskeistä niin järkyttyneet, että olivat nähdessään Santerin tulevan kotiin kivääri kädessä poistuneet muut lapset mukanaan mikä minnekin. Ei Santeri kauankaan tyhjässä pirtissä viipynyt, painoi ulos astuttuaan oven kiinni ja ampui pihamaalalla kolme laukausta ilmaan ilmoittaen näin kotiväelleen lähdöstään. Silloin Santeri näki viimeisen kerran Tollonjoen kylämaiseman ja viimeisen kerran painoi kotinsa oven kiinni.

Vuokkiniemen pokossalta lähdettiin kohti Uhtuaa hevospelillä. Perillä viivytettiin muutamia päiviä, ehkä viikon verran. Sitä Santeri ei enää tarkkaan muista. Tuolloin ei vielä ollut joukoissa yhtään suomalaista. Omat karjalaiset olivat päällikköinä ja koko ajan Uhtualle kerääntyä lisää miehiä.

Matka jatkui kohti Luusalmea ja sieltä Suopassalmelle. Täällä joukkueen johtoon tuli kolme suomalaista ns. saksanjääkärinä, luutnantti Lammi, tämän veli, vänrikki arvoltaan sekä kolmantena vänrikki Huttunen. Muita suomalaisia Santeri ei muista nähneensä tällä reissulla.

Santerista tehtiin näiden herrojen passari ja hevosenhoitaja. Hän keitti herroille kaurapuuroa ja teki hevoselle apetta. Yksitoikkoisesti kului aika häneltä tässä sodassa, kunnes eräänä päivänä alkoi tapahtua.

Santerin käskettiin yht'äkkiä valjastaa hevonen ja sitten lähdettiin kiireesti ajamaan kohti Tsirkkakemiä. Kohta alkoi metsästä viuhua luoteja. Punaisten partio oli siellä väijyksissä. Santeri sai määräyksen ajaa hevonen takaisin Suopassalmeen päin ja odottaa sopivassa paikassa. Jääkärit sanoivat, että jollei heitä kuulu takaisin kahden tunnin kuluttua, niin pitää tulla hakemaan. Ennen määräaikaan miehet palasivat ja sitten ajettiin takaisin Suopassalmeen. Hevosta ei riisuttu valjaista ollenkaan, vaan kiireesti syötyä lähdettiin ajamaan punaisten tulittaessa Uhtualle päin. Ajo jatkui Pason kaksitaloiseen kylään sakka, missä hevo-

set syötettiin ja taas jatkettiin matkaa ohi Nurmilahden kylän Kuittijärville.

Keskellä järvenselkää perääntyvä hevossaattue joutui Kemin suunnalta tulleiden punaisten lentokoneiden maalitytöksi. Pommit putoilivat, mutta onneksi jää oli niin ohutta, että ne poksattelivat siitä läpi veden roiskuessa korkealle. Saattue selvisi pommituksesta melko vähäisin vaurioin. Santerille tämä oli ensimmäinen kerta, kun hän näki lentokoneen eikä totisesti mitenkään miellyttävä ensi tutustuminen ollut.

Nyt vauhtia lisättiin ja saavuttiin Uhtualle. Koko kylä oli autio. Asukkaat olivat paenneet Suomen puolelle. Kotieläimiä ammui hyläytyissä navetoissa. Kaikessa kiireessä eläinparat surmattiin, etteivät ne jäisi kitumaan tyhjäin kylään, talojen ikkunat lyötiin rikki, ettei vihollinen pääsisi niistä hyötymään ja sitten lähdettiin taipaleelle, nyt kohti Jyväälähteä.

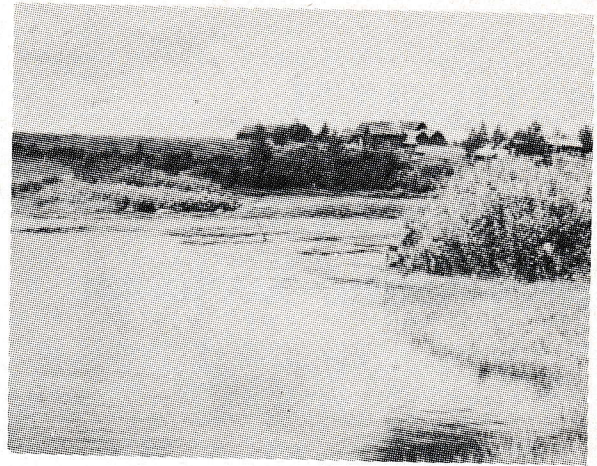
Jyväälähdessä yövyttiin, syötettiin hevoset ja miehetkin virkistäytyivät rankan päivän ponnistuksista. Aamulla matkaa jatkettiin kohti Pirttilahteä, mutta pian hiihti jäätä myöten vastaan suksimies varoittaen: punaiset ovat tulleet kylään kiertotietä. Suunta muutettiin Ponkalahteen ja sieltä Uajuonlahteen, missä jouduttiin tulikosketukseen vihollisen kanssa. Santeri hevosineen komennettiin Vuonniseen menevän tien varteen erään mäentöyrään alle suojaan. Siellä hän istui reessä ase polvien välissä. Luodit vinkuivat ympärillä, rekeenkin osui, mutta ei Santeriin eikä hevoseen. Oli kai Kohtalon kirjaan kirjoitettu, että Issakan Huotin Santerin elämäntaival jatkuu vielä Uajuonlahden taistelun jälkeenkin.

Karjalaissuomalaisten joukkojen lukumäärä oli viikkojen kuluessa yhä vähentynyt ja nyt ryhmä, jonka mukana Santeri liikkui, käsitti enää muutamia kymmeniä miehiä. Vihollisen ylivoima oli musertavan suuri. Ei auttanut kuin perääntyä Vuonniseen, mistä jatkettiin kohti Lonkkaa. Sinne ehdittyä joukot siirtyivät rajan yli Suomen puolelle, missä heidät riisuttiin aseista ja tuotiin Juntusrantaan. Siellä lämmitettiin ensimmäiseksi sauna. Ei näet ollut mat-

kalla liiemmästi ollut aikaa kylän lämmitykseen. Suopasalmellakin juuri riitetty sauna oli ollut pakko jättää vihollisen tuliaisiksi.

Santeri oli saanut suomalaisilta heidän passarikseen jouduksaan lammashatturkin, jota hän oli käyttänyt koko talven pitovaatteenaan ja makuualuksenaan. Voi hyvin kuvitella, minkälaisessa kunnossa ainoat vaatteet ja turkki olivat rajan yli tultaessa. Nyt saunaan mennessään retkeäiset levittivät vaatteensa hangelle lähes 40 asteen pakkaseen. Silloin syöpäläisille kävi huonosti. Santerikin oli elättänyt turkissaan suunnattoman määrän täitä. Nyt nuo elävät kovassa pakkasessa tsesnivät (Vienan-Karjalassa eläin ei kuollut, se tsesni). Niinpä Santerin turkin jokaisen karvan nenässä heilui vaaleanpunainen täi. Niitä oli niin paljon, että koko turkki näytti vaaleanpunaiselta. Se siitä.

Juntusrannalla toimiva kauppias lahjoitti miehille uudet alusvaatteet ja sitten siirryttiin Suomussalmen Ämmänruukille. Siellä tulijoille tehtiin perinpohjainen lääkärintarkastus. Santeri oli nyt jo 18-vuotias, kahdessa sodassa karaisu urho. Siksi hänelle tarjottiin tilaisuus jatkaa tällä uralla, tiedusteltiin, olisiko hän halukas jatkaa sotilasalalla. Sotakouluun Santeri ei halunnut; hän oli saanut tarpeekseen koko sotahommasta ja kieltäytyi kunnian. Niin sotahommat loppuivat, mutta eipä Santeri tiennyt silloin, että ehtisi vielä kaksi sotaa käydä.

Santerin lapsuudenmaisemaa Tollojoelta (Valok. Väinö Kaukonen 1943)

Ämmänruukilta kaikki sellaiset karjalaiset, joilla ei ollut mitään omaisuutta eikä omaisia Suomessa, vietiin Viipuriin, Turkinsaareen pakolaisleirille. Sinne Santerikin Suomussalmen Alavuokin Kerälästä löytämänsä isänsä ja kahden veljensä kera joutui. Turkinsaarella he valvoivat pääsiäisyön jumalanpalveluksen 1922.

Tuupovaaran kunta mukaan Korpiselkätalo-hankkeeseen

Tuupovaaran Hoilolan Korpiselkätalon rakentamishanke on jälleen edistynyt aimo harppauksen. Tuupovaaran kunta on varmistanut mukaantulonsa ja tehnyt periaatepäätöksen kolmen hehtaarin suuruisen maa-alueen vuokraamisesta.

Korpiselkätalosta aiotaan tehdä edustava, rajakarjalaisista rakennustyyliä edustava hirsirakennus. Päärakennuksen kolmeen kerrokseen tulee suunnitelmien mukaan kaksi työpajaa, kahvila- ja ravintolatilat, kokouskabinetteja sekä erilaisia myyntipaikkoja. Majoitustilat aiotaan sijoittaa erillisiin aittarakennuksiin. Suunnitelmissa on vielä lasten leikkialueen hommaaminen, sauna sekä matkailupalveluja.

Korpiselkätalo rakennetaan Runon ja Rajan tien läheisyyteen ja siitä epäilemättä tulee uusi, kiinnostava käyntikohde.

□ Karjalan sivistysseura on jo aiemmin päättänyt merkitä tämän uuden karjalaisyrittäjien osakkeita kahdeksan kappaletta à 250 markkaa. Mainittakoon vielä, että päärakennuksen mallina tulee olemaan rajan taa menetetty Tolvajärven matkailumaja. Tuo Suomen matkailijayhdistyksen omistama komea rakennus valmistui 1939 (arkkitehtina Aulis Hämäläinen). Tätä ennen matkailijoita palveli Tolvajärvellä kaksi Rajaseutuyhdistyksen matkailumajaa, toinen Kaukas-yhtiön talossa, toinen Taipaleen torpassa. Näistä edellinen aloitti toimintansa jo 1929.

Karjalan liiton hallitus ja jaostot uusilla säännöillä

Karjalan liiton liittovaltuusto kokoontui Helsingissä Karjalatalossa marraskuussa puheenjohtajanaan tohtori Johannes Virolainen. Liiton hallitus valittiin nyt ensimmäisen kerran uusien sääntöjen mukaan.

Liiton hallitukseen tulivat valituiksi seuraavat henkilöt: Kuopion piiri: Lempi Puustinen Varkaudesta, Etelä-Pohjanmaan piiri: Kaari Pänkälä Seinäjoelta, Salon piiri: Pau-

li Peltola Sauvosta, Kymenlaakson piiri: Urho Uotinen Karhulasta, Etelä-Hämeen piiri: Aulis Hutri Lopelta, jäsenäätiöiden edustajana Juhani Kaatonen Köyliöstä, nuorison edustajana Kari Tarkiainen Helsingistä, muiden jäsenjärjestöjen edustajana Matti Tapionlinnan Helsingistä, Pohjois-Karjalan edustajana Nestori Norppa Nurmekselta, Etelä-Karjalan edustajana Markku Kuronen Imatralta ja julkisuuden henkilöt Mauno Forsman, Nestori Kaasalainen, Veikko Vennamo Helsingistä, Eeva Turunen Joensuuista ja Kerttu Törnqvist Lieksasta.

Liittovaltuusto valitsi myös jaostojen jäsenet ja puheenjohtajat. Talousjaostoa johtaa Erkki Tuuli, kulttuurijaostoa Urho Kähönen ja järjestöjaostoa Hannes Tiainen.

VIVI VUORISTO:

Erään vienalaispojan elämänvaellus

Kertomuksemme päähenkilö Aleks Kujala 50-vuotiaana.

III Osa Elämä Suomessa

Turkinsaaren pakolaisleirille karjalaiset sattuivat juuri Äijäpäivän ajaksi. Sen takia he saivat kokea sen suuren ilon, että saattoivat viettää viimeisen pruasniekkansa valvoen karjalaiseen tapaan kirkossa. Sen jälkeen he hajaantuivat varpusparven lailla ympäri Suomenniemen.

Kun Neuvostoliitto julkaisi ns. amnestian niille karjalaisille, jotka tahtoivat palata takaisin, Aleksin isä ja kaksi veljeäkin lähtivät. Niin Santeri, tuskin 18-vuotias nuorukainen, huomasi olevansa yksin maailman tiellä.

Olihan Turkinsaarella kyllä muitakin tollonjokisia. Yhdessä mietittiin, mikä nyt eteen. Lokinan Huoti ehdotti, että lähdettäisiin Teuvalle. Siellä asusti Santerin tiätä (setä) ja hänen luokseen pojat päättivät matkustaa. Pakolaisjärjestöt antoivat matkarahat ja niin pojat ajoivat junassa Pohjanmaalle.

Teuvalla Issakan Huotin Santerista tuli Aleks Kujala vuonna 1925. Setä hommasi hänet 'pikku trengiksi' eräseen taloon, josta isäntä oli vuosia sitten matkannut länteen kultaa vuolemaan. Tässä paikassa Aleksilla oli hyvä olla. Ystävällinen emäntä oli hänelle kuin äiti, piti huolen vaatteista jne. Kun talon lapset varttuivat, renkiä ei enää tarvittu. Nyt Aleks lähti serkkunsa Nekkalan Iivanan luo Kauhajoelle, ja alkoi harjoittaa kauppamiehen ammattia.

Ensin hän kulki kiertokauppiana lähipitäjissä Isojoella ja Jurvassa. Tavaraa hän sai myytäväksi Pekka Mattisen kaupasta Teuvalta. Näin kului joitakin aikoja. Sitten Aleks ryhtyi Nekkalan Iivanan (muutti nimensä Niemelän Jussiksi) kanssa kiertelemään hevosella toripäivillä. Niitä oli viidessä eri paikassa Kauhajoen ympäristössä. Tavaraa saatiin nyt Lassila & Tikanojalta Vaasasta.

Mutta eivät vain vastukset lopu ihmislapselta. Niin kävi nytkin. Tukkuliike teki konkurssin ja kun Niemelän

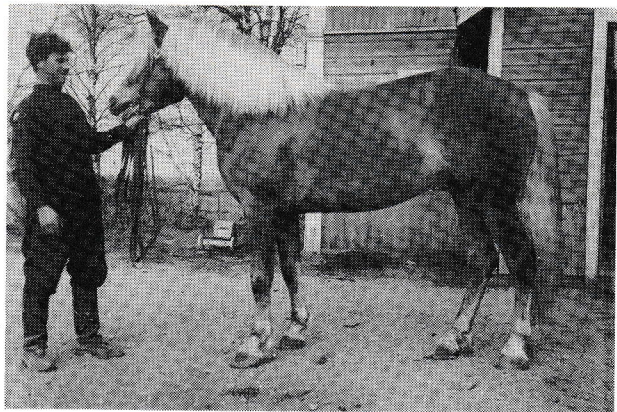
Jussi oli ostanut sieltä tavaraa velaksi ja kai kiinnittänyt talonsa, niin hän menetti koko omaisuutensa. Vain koti-Karjalasta tuotu hevonen katsottiin niin mitättömäksi, että sen Jussi sai pitää. Aleksilla ei ollutkaan mitään menetettävää.

Nyt tyhjinä kuin olla saattoi lähdettiin Niemelän Jussin vaimon äidin luo Kauhajoen Järvikylään. Sieltä löytyi maatalous- ja metsätöitä. 1926 Aleks matkusti ratatöihin Oulun-Kontiomäen rautatietyömaalle. Siellä ollessaan hän asui Mieslahdessa erään karjalaisen luona. Tämä karjalainen oli vuokrannut maatilan, jolta löytyi tilaa Aleksillekin. Aikanaan työt loppuivat ja Aleks palasi Pohjanmaalle.

Nyt tulemekin Kujalan Aleksin elämän kauneimpaan ja romanttiseen vaiheeseen. Hän nimittäin löysi Kauhajoen Järvenkylästä Martan, nuoren, kauniin neitosen, josta tuli hänen vaimonsa.

Martasta tuli Aleksille uskollinen ja rakastava elämänkumppani. Häpäpäivästä saakka he ovat yhdessä vaeltaneet elämänpolkua, yhdessä jakaneet ilot ja surut. Niitä, Luoja paratkoon, tulee eteen jokaiselle.

Solmittuaan avioliiton Martan kanssa Aleks ryhtyi harjoittamaan maalarin ammattia Kauhajoen ympäristössä. Tässä puuhassa hän oli porukassa Yrjö Kuuselan kanssa.

Vuolle-Apialan tilalla Jämsässä Aleks ja Martta työskentelevät vuoden. Aleks teki kaikkea maataloutöitä, hoiti mm. hevoset, joista tämä Ryty-niminen tamma on jäänyt erityisesti mieleen.

Palvelus-todistus.

Työmies Aleks Kujala on ollut palveluksessaani Tuorilan tilalla Vuoden ajan, luottena 1 päivästä marraskuuta 1932.

Tällä ajalla on hän ottanut osaa kaikkiin maataloudessa esintyviin töihin sekä hevosten ja korojen hoitoon.

Työnä on Aleks Kujala suorittanut kiitettävällä ahkeruudella ja huolellisuudella ja on käyttäytynyt kiitettävästi.

On vapaa palveluksestani omasta pyynnöstään. Jämsässä, 1 päivänä marraskuuta 1933.

*Antti Vuolle-Apiala.
Maanomistaja, Jämsä.*

Näin vierähti useita kesiä; talvisin ei siihen aikaan vielä voitu maalaustöitä tehdä, mutta kyllähän työtä ahkeralle etsijälle aina löytyi.

Sitten tultiin 1930-luvun pulavuosiin. Työnsaanti kävi työlääksi, tai parempi sanoa, työtä ei tahtonut saada mistään. Ympäri maata järjestettiin hätäaputöitä. Kauhajoella työkohteeksi tuli Pohmerojärven kuivatuskanavan kivi. Tämän työn päätyttyä Alekski ja Martta lähtivät Jämsään muonamiehiksi, ensin Haapamäen suureen taloon, sen jälkeen Vuolle-Apialan omistamalle tilalle. Täällä viivytettiin nelisen vuotta, sitten palattiin taas Pohjanmaalle. Alekski ryhtyi jälleen kauppahommiin. Nyt ei vanhan tavan mukaan 'kannettu laukku', vaan tavaravarasto kulki polkupyörän päällä. Näin kului taas vuosia.

Sitten Alekski ja Martta lähtivät taas liikkeelle, nyt Tuusulaan muonamiehiksi, ja kohta edelleen Helsinkiin. Alekski teki töitä maalarina ja rakennuksilla. Niin tulivat sota-vuodet.

Aleksikin meni muidan mukana tähän kohinaan ja soti talvisodan Raatteen rintamalla, palasi aikanaan takaisin Helsinkiin aikomuksenaan niinkuin moni muukin, aloittaa rauhantöitä. Mutta eipä aikaakaan, kun sota syttyi taas. Nyt Alekski oli mukana Kannaksella, Martta puolestaan kävi töissä sokeritehtaassa ja eräässä ruokalassa.

Aikanaanhan sekin sota oli sodittu. Tuli rauhanaika ja koetettiin palata entiseen elämään. Sanotaan, ettei ole sitä pahaa, jossa ei jotakin hyvääkin olisi. Niin oli tässäkin. Sodan seurauksena Alekski näet sai entisillä elomailloilla ollen äitinsä luokseen Helsinkiin. Tästä hän kiittää Luojaansa tänäkin päivänä.

Sodan loputtua Alekski aloitti suutarinhommat. Ensinnä hän oli töissä Taavetti Myöhäsen verstaassa, mutta perusti

pian oman suutarinliikkeen Herttoniemeeseen. Se menestyi niin hyvin, että ajoittain oli vierasta työvoimaa 4—5 henkeä.

Mutta ajat muuttuivat. Säädettiin monenlaisia sosiaalisia lakeja, työvoimakustannukset kohosivat ja palkat nousivat sikäli, ettei enää kannattanut pitää ulkopuolista työväkeä. Ikääkin alkoi karttua ja niin oma liike täytyi vähitellen lopettaa.

Sill välin, kun työtä tehtiin päivät suutarinliikkeessä, Alekski ja Martta aina iltaisin ja pyhäisin rakensivat itselleen taloa Vantaalle (Seutulaan), ja hyvä talo siitä aikanaan tulikin. Se oli tarkoitettu vanhuudenkodiksi. Kuitenkaan Alekski ja Martta eivät viihtyneet pääkaupungin hälinässä. Sen vuoksi he myivät rakentamansa talon ja ostivat Pukkilan pitäjältä Porvoonjoen rannalta pienemmän. Paljon työtä ja korjauksia se vaati, ennenkuin tyydytti Aleksin makua.

Niin Martta ja Alekski viimein pysähtyivät pitkän vaeluksensa jälkeen Porvoonjoen rannalle hiljaiselle Korttiantylälle, joka on kuin suvanto heidän elämänsä levottomassa virrassa.

Ihmiselo on kummallista! Aleksin elämässä on tapahtunut paljon, Martan elämä on ollut rauhallisempaa, mutta se, mitä on yhdessä koettu, on yhteisesti muisteltavaa. Haastelimme Aleksin ja Martan kera heidän elämästään ja sen varrella tapahtuneesta. Alekski sanoi, että hän on tehnyt koko elämänsä työtä, mutta lisäsi, että aina rehellistä työtä. Se oli minusta kauniisti sanottu ja jäi soimaan korviini muistettavana. Toivonkin, että vienalaispojan ja pohjalaisen neitosen yhteinen elämänvaellus on tuonut heille hyvän ja rauhaisan vanhuuden Porvoonjoen rannalla.

Martta ja Alekski vihittiin Kauhajoella 1929. Hääkuvassa morsiusparin kera morsiamen omaisia ja vienankarjalaisia pakolaisia, Nekkala Iivana toinen rivi, toin. oik. Mokkein Savatei eturivissä toinen oik.